

Redundáns jelenségek a magyar grammatikában

1. A beszédfeldolgozás, tehát az emberi beszéd észlelésének és megértésének a folyamata régóta foglalkoztatja a tudományt. Az interdiszciplináris erőfeszítéseknek köszönhetően a különféle tudományágak területén folyó kutatások (nyelvészet, pszicholingvisztika, neurolingvisztika, neuropszichológia, neurofiziológia, neurokibernetika stb.) sokféle szempontból és különféle módszerekkel igyekeznek megismerni, leírni és modellálni ezt a jelenséget. A beszédmegértést leíró modellek ugyan nagyon különböznek egymástól (vö. Bańcerowski 2000: 84–5), de kérdésfeltevésük (hogyan észleli és érti meg az ember a lineáris nyelvi sorokat), illetve kiindulópontjuk (milyen nyelvi strukturális szintekhez kapcsolhatók a megértés folyamatának összetevői) minden esetben ugyanaz vagy nagyon hasonló, hiszen minden modell a nyelvi információ feldolgozásának mechanizmusát igyekszik tükrözni.

A beszélő által létrehozott üzenet címzettjének, a hallgatónak kettős feladata van: egyfelől fel kell fognia a levegőrezgések által továbbított beszédjeleket, másfelől meg kell értenie az ezekben foglalt jelentést. A nyelvi információ feldolgozása hallási elemzéssel indul, csak ezután történik a jelentés megfejtése, mégpedig egyszerre két síkon: nyelvi és pszichológiai síkon. A nyelvi síkon az egyes szavaknak megfelelő fogalmak aktualizációja és a grammatikai strukturákban rejlő információ feldolgozása megy végbe (az akusztikai, fonetikai, fonológiai, szintaktikai és szemantikai elemzés szintjein), a pszichológiai síkon pedig a nem nyelvi megfogalmazásokból nyert (ún. nyelven kívüli) információk (szituáció, előzetes tapasztalatok, háttértudás, következtetések, a beszélő szándéka stb.) feldolgozása történik. „A hallás az akusztikai ingereket dekódolja, ezen a szinten beszédelemzés még nem történik. Az ép hallás biztosítja a hierarchikusan ráépülő szintek működését. A beszédeszélelés beszédhangok, hangkapcsolatok és hangsorok felismerése, azonosítása. A beszédmegértés az adott nyelv szerkezeteinek, illetőleg a szavak, szókapcsolatok, mondatok és szövegegységek je-

lentésének (tartalmának) megértését jelenti. Az asszociációk vagy értelmezés szintjén a hallott és megértett közlés(ek) összekapcsolása történik meg az emlékezetben már korábban tárolt ismeretekkel és/vagy tapasztalatokkal. Valószínűleg nem léteznek olyan szemantikailag dekódolható közlések, amely ne indítana el egyúttal asszociációs/értelmezési folyamatokat” (Gósy 1999: 91).

Mivel a közlésben használatos információfogalom szorosan összefügg a jelentéssel, ezért az információt célszerű a kognitív és a kommunikatív folyamatok tulajdonságaként értelmeznünk. Minden információáramlás sok mennyiségi és minőségi információból tevődik össze. Különösen a minőségi információk mennyisége befolyásolja a szemantikai információ jellegét. Grice feltételezése szerint a zökkenőmentes társalgás (és minden más nyelvi tranzakció is) az „együttműködés elvé”-n alapszik, illetve a mennyiség, a minőség, a relevancia és a mód maximáihoz igazodik (vö. Grice 1997). A maximák a hallgatónak azt az igényt fogalmazzák meg, hogy a partner világosan, egyértelműen és megfelelő sorrendben tárja elő a mondanivalóját. A beszélőnek egyrészt tehát arra kell törekednie, hogy minél kevesebb jel felhasználásával minél gazdaságosabban formálja meg közleményét, másrészt azonban eleget kell tennie annak a követelménynek is, hogy a közlemény a hallgató által könnyen felfogható, világosan áttekinthető és félreérthetetlen legyen. A közlés továbbítása és a dekódolás megkönnyítése érdekében a beszélő legfontosabb feladata az adott információs sor elemeinek rendszerezése. Éppen a rendezetlenség csökkentésére irányuló tevékenység következménye a közlések strukturális meghatározottsága. A nyelvi információt tartalmazó strukturális reprezentációkról szólva a szakirodalom a következő négy nyelvi szintről tesz leggyakrabban említést: (a) fonológiai, (b) lexikális, (c) szintaktikai és (d) szemantikai szintekről (vö. Bańcerowski 2000: 85).

2. A közvetített üzenetben gyakran találunk olyan elemet vagy elemeket, amelyek az előzményekhez képest nem szolgálnak új információval, amelyeknek nincs saját hírértékük. Ezt a jelenséget „redundanciá”-nak (lat. 'áradás') nevezzük. Információelméleti értelemben redundanciáról akkor beszélünk, ha egy információ többszörösen van kódolva, azaz a közvetítéséhez több jelet használunk fel, mint amennyire feltétlenül szükség lenne. Ez pedig azt jelenti, hogy a jelsor egy részének elhagyása esetén is következtetni tudunk az üzenetre. A redundancia mértéke számszerűen is kifejezhető, mégpedig az üzenet közvetítéséhez minimálisan szükséges és az aktuálisan felhasznált jelek mennyisége alapján. Ha nem lenne redundancia, akkor minden egyes szimbólum új információt továbbítana, ennek pedig az lenne a következménye, hogy a zajos csatornán áthaladó közleményekből valószínűleg sok és lényeges információt elveszítenénk, ez pedig nehezítené, esetlegesen lehetetlenné a megértést.

A redundancia a legkülönbözőbb szakterületeken jut fontos szerephez, például a technikai kommunikációban, amelyben tudatosan növelik meg a zajos csatornán áthaladó közlemények redundanciáját, vagy a számítástechnika területein, ahol a redundancia mindig valamiféle megbízhatóságot növelő többszöröződést jelent. A redundancia szerepet kap a tananyagtervezésben is, hiszen köztudott, hogy a tanulás folyamatában célszerű ugyanazokat az információkat különböző megfogalmazásban többször is közölni (esetleg más információközvetítő csatornák: képek, táblázatok, ábrák, grafikonok, technikai eszközök stb. igénybevételével). Itt valószínűleg az optimális mérték megállapítása tűnik a legfontosabb feladatnak.

A természetes nyelvek kódjait is nagymértékű redundancia jellemzi, tehát azok a megértéshez elegendő minimumnál jóval több információt tartalmaznak. A szavak például több hangból állnak, mint amennyire az egymástól megkülönböztetendő szavak létrehozásához szükség lenne, a mondat szerkesztés nyelvtani szabályai és a stilisztikai követelmények is további – információelméleti értelemben – felesleges jelekkel növelik a közleményeket. Ezek ugyanakkor fontos szerepet játszanak a megértésben: ezek teszik lehetővé, hogy felfogjuk, megértsük a – bizonyos határok között – pontatlanul vagy hiányosan közvetített jelsorozatokat is (pl. a helyesírás hibákat, hiányzó betűket tartalmazó szövegeket vagy a rosszul hallható beszédet) a lényeges információk elvesztése nélkül. Bańcerowski adatai szerint (2000: 52, 89) a beszédfeldolgozás szinte valamennyi szintjére jel-

lemző redundancia az európai nyelvek esetében rendkívül nagy mértékű: elérheti az 50–80%-ot is. A magyar nyelv redundanciája állítólag körülbelül 65%-os, ez azt jelenti, ha a szavakból vagy mondatokból kihagynánk a betűk vagy a szavak 65%-át, akkor a szöveg még mindig felismerhető, rekonstruálható lenne (vö. www.rviktor87.freeblog.hu/tags/redundancia). Ez bizonyos értelemben védelmet jelent az információközvetítésben (az adásban, a vételben, a kommunikációs csatornában) általában jelen lévő zajok ellen, amelyek következtében az információ bizonyos része elvész. Percipiáláskor a redundáns jelenségeknek óriási jelentőségük van, ezek ugyanis éppen az átviteli kapacitást csökkentő zajnak köszönhetően előálló bizonytalanságot igyekeznek eloszlatni, illetőleg ellenállnak a sok zavaró befolyással szemben. „Az agyban reprezentálódott nyelvtudás (nyelvi kompetencia) alapján rekonstruálni tudjuk a jelsorozatot. Ha zavar támad az aktuálisan felhasznált felismerési kulcs feldolgozásában, át tudunk állni ugyanennek az információnak a többi hordozójára mint felismerési kulcsra” (Kassai 2006: 806).

Hogy a kommunikációs csatornában jelen lévő zajok ellenére is általában képesek vagyunk megérteni a továbbított közleményt, abban – a redundancia mellett – nagy szerepe van a kognitív bázisnak is, például a beszédhelyzetből fakadó ismereteknek, az életünk során felhalmozott úgynevezett világismeretnek, a testnyelvnek és nem utolsósorban az intuitív nyelvi tudásnak is.

Dolgozatomban a nyelvi információt tartalmazó strukturális reprezentációk közül elsősorban a szintaktikai szinten jelentkező redundáns grammatikai jelenségek nyelvészeti leírásával próbálkozom. Az összegyűjtött adatok rendszerezésével párhuzamosan arra a kérdésre igyekszem választ találni, hogyan hat a redundancia a beszéd, a szöveg feldolgozására: elősegíti-e a megértést, vagy éppen ellenkezőleg, feldolgozási nehézségek elé állítja-e esetlegesen a befogadót (esetleg közömbös a megértés szempontjából).

3. A grammatikai redundancia általában nyelvspecifikus tulajdonság. Az azonos funkciójú grammatikai eszközök ismétlődése sok esetben kötelező, hiszen a nyelvi rendszer, a nyelvi norma „írja elő”. A grammatikai redundancia különféle típusai ismertek a különböző nyelvekben. Ezek a jelenségek többnyire az adott nyelv tipológiai sajátosságaiként írhatók le. A magyarban gyakran eredményez redundanciát az egyeztetés, tehát ugyanannak a nyelvtani kategóriának (szám, személy, eset, határozottság) az összetartozó tagok mindegyikén való megjelölése, mégpedig azonos vagy rokon jelentésű morféimakkal. A beszéd folyamán így megteremtett alaki egyöntetűség, illetőleg összhang (is) felhívja a hallgató figyelmét a szerkezeti vagy értelmi összefüggésekre, s ezáltal megkönnyíti a mondat szerkezet áttekintését. Szépe a kongruenciát a redundancia „hasznos típusá”-nak nevezi, ugyanis az „úgynevezett szabad szórendű nyelvek esetében bonyolultabb szórendi változatok esetén gyakran csak az egyezés »tartja össze« a mondatot” (Szépe 1963: 357–8), és éppen az egyívű tartozás jelöltsége segíti elő a szabatosabb információközvetítést, illetve a közlemény könnyebb és gyorsabb felfogását és félreérthetlenségét.

3.1. Szám- és személybeli egyeztetés

3.1.1. Alany + ige, például a *diákok* (a bővítmény T/3. személyű) → *olvashnak* (T/3. személyű igei személyrag); (a számbeli egyeztetés bizonyos esetekben elmaradhat, pl. az értelmi egyeztetésnek az alaki fölékerekedése esetén, l. Keszler 2000: 400).

3.1.2. Szerkezeti szintű alany + igei igenévi alaptag: *a nagyanyám* (E/3. személyű bővítmény) → *sütötte* (kalács) (E/3. személyű személyrag). Az igei igenév legáltalánosabb bővítménye a kötelező alany (amely csak akkor maradhat implicit, ha az igenév első vagy második személyű, pl. *olvastam könyv*, *olvastad könyv*).

3.1.3. Az úgynevezett laza szerkezetű (kötetlen szórendű) birtokos szerkezetben a birtokos grammatikailag kétszeresen is jelölve van (a birtokoson és a birtokon), például a *háznak* (*a teteje* / *(a) teteje a háznak*) (szemben az ún. szoros szerkezetű, kötött szórendű birtokos szerkezettel, amelyben a birtokos nominativusban áll, pl. *a ház teteje*). Ha a *-nak* ragos birtokos a mondatban elszakad birtokszavától, a dativus ragos főnév már nem is birtokos jelző, hanem önálló, szabad bővítmény,

úgynevezett birtoklást kifejező részeshatározó (dativus possessivus): a dativus ragos birtokos „minden távolodás esetén veszít genitivusi funkciójából és közeledik ahhoz, amit legcélszerűbb birtokos részeshatározónak neveztünk” (Elekfi 1993: 37). A többségnek a birtokoson, illetve a birtokon való kifejezése itt sem hordoz új hírértéket, mégsem felesleges, ugyanis megjelöli a szoros szerkezetből kilépett, egymástól elszakadt elemeknek az összetartozását, megkönnyítve a mondat áttekinthetőségét. Az a 19. század óta létező szabály, amely szerint a dativus possessivus mondatban a többes számú 3. személyű birtokossal szabályosan egyeztetjük a birtokot (pl. *Pistáéknak drága az idejük*, szemben az ún. szoros birtokos szerkezettel, amelyekben nincs számbeli egyeztetés, például *Pistáék[nak az] ideje drága*) ma már fellazulóban van. A mai beszélt (és írott) nyelvben egyre gyakrabban tapasztalható az egyeztetés hiánya, például *A gyermekeknek az iskolában van a helye*. Grétsy ezt a változást egy több évszázados változásfolyamat szerves részeként értelmezi, amely a nyelv-művelők lassító törekvései ellenére is tovább folytatódik, és már – vélhetően – nem fékezhető meg (Grétsy 2006: 7).

3.2. Határozottságbeli egyeztetés

3.2.1. Tárgy + ige: *fát* (határozatlan tárgy) → *vág* (határozatlan ragozás),

a fát (határozott tárgy) → *vágja* (határozott tárgy ragozás),

Míg az alanyi ragozás csupán az alany számát és személyét jelöli, addig a határozott tárgyra utaló ragozás az alany számán és személyén kívül kifejezi a tárgy határozott voltát is. A két paradigma közötti különbségben nem a tárgy léte vagy nemléte a döntő tényező, hanem a tárgy minősége. A határozottság kifejezésére szolgáló determinánsok többé-kevésbé listázhatók (pl. a határozott névelő, a mutató névmás, a birtokos személyjelek, a visszaható névmások, a 3. személyű személyes névmások, a *maga* és az *ön* névmások, a kölcsönös névmás, a tárgyi mellékmondat főmondata stb.). Ezek a determinánsok azonban mind igénylik a megerősítést: esetükben kötelező a tárgy ragozású igealakok használata.

3.3. Esetbeli egyeztetés (együtt jár a számbeli egyeztetéssel)

3.3.1. Értelmező + értelmezett: *csizmát, pirosat*;

„A szám- és esetbeli egyeztetést az teszi indokolttá, hogy az értelmező – a fordított szórend és az önálló hangsúly következtében – elveszti szoros kapcsolatát az értelmezett szóval” (Rácz 1991: 47). Az úgynevezett hátravetett jelzős szerkezetek szintaktikai szempontból igen közel állnak a kifejtő magyarázó mellérendelésekhez (*csizmát, azaz/mégpedig a pirosat*). Bennük a hátravetett jelző valójában már nem jelző, tudniillik az említett szókapcsolatban a *pirosat* tag a *piros csizmát* szerkezettel egyenértékű. A redundáns szóismétlés elkerülésére következik be a jelzős szerkezet természetes redukciója, így a második helyen szereplő jelzett szó eltűnik a jelző mellől, és a jelző átveszi annak jelentését, funkciójelölő végződéseit, mondatrészi szerepét, tehát valójában nem jelző többé, csak úgynevezett „hátravetett jelző”, szintaktikailag azonban a jelzett szóval azonos minőségű, megismételt mondatrész, vagyis tárgy (vö. Keszler 2000: 455).

3.3.2. A mutató névmási kijelölő jelzős szerkezetekben az elől álló jelző egyezik számban és esetben a jelzett szóval (szemben a szintén elől álló minőség- és mennyiségjelzővel), például *azt az asztalt, azon az asztalon, azok alatt az asztalok alatt*; ez a szerkezet „minden valószínűség szerint értelmezős szerkezetből fejlődött át elől álló jelzőjű szerkezetté. Egyeztetését már csak ezért is megőrizte, mert a jelző és a jelzett szó kapcsolatát megszakítja a közjük ékelődött névelő” (Rácz 1991: 47).

3.4. Az úgynevezett kétszeres (vagy akár háromszoros) tagadás (pl. *Nem láttam senkit [sem]*); Az egyszeres tagadást tartalmazó *Nem láttam mindenkit/valakit* mondat mást jelent (‘volt valaki, akit nem láttam’), egyszeres tagadással nem juthatunk el a kiinduló állításig.

4. Az úgynevezett kötelező grammatikai redundancia fenti csoportjai mellett az úgynevezett fakultatív grammatikai redundancia eseteit is vizsgálom: (1) az azonos funkciójú toldalékmorfémák halmozásának az eseteit: a rag-, a jel- és a képzőfunkció ismétlődését; (2) az azonos szintaktikai

funkciók ismétlődésének eseteit: az alanyi, tárgyi és a határozói funkció ismétlődését; (3) a morfológiai természetű funkciószavak ismétlődésének eseteit: az igeötőhalmozást, a névelő- és a kötőszóismétlődést.

A fakultatív elemhalmozásos jelenségek két nagy csoportja körvonalazható: vannak funkciós és funkciótlan esetek. A funkciós elemhalmozásos esetek között találunk olyanokat, amelyek csak látszólag redundánsak, valójában bizonyos helyzetekben értelemmegkülönböztető szerepet töltenek be (pl. *Látja a barátod ~ Látja a barátodat; Badacsonyba kirándultunk ~ a Badacsonyba kirándultunk*), és olyanokat, amelyek sajátos rétegnyelvi használati értékkel (pl. *őt ~ őtet, ezt ~ eztet*) vagy sajátos stilisztikai funkcióval rendelkeznek (nyomatékosabban és egyértelműbben jelöli a kérdéses szavak grammatikai funkcióját, pl. *téged ~ tégedet, rólam ~ énrólam*). A funkciótlan elemhalmozás esetei nyelvhelyességi szempontból legtöbbször kifogásolhatók, vagy egyértelműen hibásnak minősülnek: e jelenségek megítélésével kapcsolatban rámutatnak a hivatalos nyelv művelői állásfoglalásokra, de – a helyesnek vagy helytelennek kikiáltott sztenderd formák ismeretében – sort kerítünk a nyelvhasználók véleményének ismertetésére is.

4.1. Ragismétlődések

4.1.1. A tárgyrag duplikációja

A magyarban a tárgy általában *-t* ragot kap (*könyvet olvas* stb.), de a következő esetekben állhat rag nélkül is:

4.1.1. Az egyes számú 1. vagy 2. személyű birtokos személyjeles tárgy lehet ragtalan is: *le-ejtettem a ceruzám* (vagy *ceruzámat*), *megkaptam a leveled* (vagy *leveledet*). A rag nélkül kettős funkciót is betölthető birtokos személyjeles szó gyakran félreértésekre adhat okot, például a *Látja a barátod* mondatban a birtokos személyjeles szót alannak is, tárgynak is felfoghatjuk. Ilyen esetekben a birtokos személyjeles szót célszerű egyértelművé tenni, és ha az tárgyi funkcióban szerepel, akkor ajánlatos tárgyraggal együtt használni, például *Látja a barátodat*.

4.1.2. Bizonyos névmások ugyancsak kifejezhetik a tárgyat rag nélkül is, például:

– a személyes névmások tárgyesete egyes számú 1. és 2. személyben egyaránt lehet ragos és ragtalan: *engemet ~ engem, tégedet ~ téged*;

– a visszaható névmás is lehet egyes számú 1. és 2. személyben ragos és ragtalan: *magamat ~ magam, magadat ~ magad*;

– néha a birtoklást jelentő személyes névmás 1. és 2. személyű alakjai (mind egyes, mind többes számban) szerepelhetnek ragtalan tárgyként a szokásos ragos forma helyett: *enyémet ~ enyém, tiedet ~ tied, miénket ~ miénk, tieteket ~ tietek*;

– a *mind* névmás egyaránt szerepelhet ragos és ragtalan tárgyként: *mindet ~ mind* (megette).

Ezekben az esetekben a rag nélküli alakok is kifejezhetnek tárgyat, ezért a *-t* ragos alakváltozatok redundánsak, de kétségkívül nyomatékosabban és egyértelműbben jelölik a kérdéses szavak tárgyi funkcióját.

4.1.3. Főként a népies, bizalmas nyelvhasználatban szerepel a kettős tárgyraggal ellátott *eztet, aztat* mutató névmási alak, amely akár megháromszorozva is előfordulhat: *eztetet, aztatat*. Ugyanígy, a tárgyrag ismétlésével alakult ki az *őtet* személyes névmási forma. „Noha a reformkorban még legnagyobb költőink is éltek ezekkel a formákkal olykor-olykor, a mai gondos nyelvhasználatban ezeket bántó hibáknak kell tekintenünk” (Grétsy – Kovalovszky 1983: 583).

4.1.4. Előfordul, hogy a többletmorféma jelentése többé-kevésbé elhomályosul és átértékelődik, mintegy a fő részévé válik (pl. *rubint, tulipánt, pergament, szappant, csalánt, csombort, kombinét*). Meglepő, hogy a TESz. a *-t* elemet csupán szervesen járuléknak tartja („a *rubint* típus szóvégi *t*-je szervesen, *n* utáni járulékhang; mintául a *gyémánt* is szolgálhatott” TESz. 3: 460), és nem említi annak lehetőségét, hogy az alapalakhoz a *-t* tárgyrag elemismétléses megkettőzésének (pl. *tulipán-t-ot*) és az abból való töelvonásnak az eredményeként is hozzátapadhatott (pl. *tulipán-t*). A redundáns tárgyesetből tévesen visszakövetkeztetett alanyesettel csak az *arasz ~ araszt* (1. TESz. 1: 172), illetve a *kombiné ~ kombinét* változatánál céloz (TESz. 2: 535).

4.2. Ragisméltéses személyes névmási formák

A határozóragok nem járulhatnak úgy a személyes névmásokhoz, mint a többi névszóhoz, például **éntől, *tevel, *ónél*. Ehelyett a megfelelő személyjeles határozóragok illeszkedtek be a személyes névmások alakrendszerébe, nyelvtani kiegészüléssel, például *tőlem, veled, nála*. Közöttük is előfordulnak ragisméltéses alakok, amelyek közül a *tőlemtől, tőledtől, nekemnek, nekednek* stb. alakok nyelvhelyességi szempontból helytelen (esetleg tréfás) minősítést kapnak a mai normatív nyelvhasználatban. Minthogy a *-nÁl* ragnak a jelentései elég élesen elválnak egymástól (vö. *A pénz Péternél van* és *Pál magasabb Péternél*), a *nálam, nálad, nála* stb. inkább helyhatározói jelentésben fordul elő ('a táskámban, a zsebemben, a házamban stb. '), a kettőzött *nálamnál, náladnál, nálánál* stb. alakokat pedig hasonlító határozói szerepben – középfokú melléknév mellett – „némi nyomatékosító és bizalmas árnyalattal” (Grétsy–Kovalovszky 1985: 782) használjuk, például *Nincs nálánál külön ember!*

5. Pleonasztikus jelisméltődések

5.1. A többes szám redundáns jelölése

5.1.1. A dupla többes szám alapján – elvben – kifogásolható (logikailag helytelen) néhány idegen eredetű alakulat is, például *médiák, fölfiák, periodikák*, ugyanis az átadó (latin) nyelvben a *media, folia, periodica* eleve többes számú főnevek (egyes számuk: *medium* 'eszköz, közvetítő, közjő, közvagon', *folium* 'levél, lap', *periodicum* 'időszaki, határozott időközökben megjelenő kiadvány'). Aki ezeket a példákat a kettős többes szám miatt kifogásolja, az az „eredet csapdájá”-ba esik (fallacia etymologica), hiszen egyrészt a magyar anyanyelvű beszélőtől általában nem lehet számon kérni idegen nyelvi grammatikai ismereteket, másrészt az idegen nyelvi kategóriát sem lehet rákényszeríteni a magyarra. „A magyar nyelv a *media* szót egyes számnak kezeli (mi másnak kezelné, ha nincs a végén *-k*, mely a magyarban a többes szám kötelező jele). Összetételekben is így áll: *média-kuratórium, médiaszakértő, média szak* stb., márpedig ilyen helyzetben a magyar csakis egyes számú főnevet tűr meg. [...] Ha pedig a *media* egyes szám, akkor a többes számát az ép magyar nyelvérzék [...] mi másnak alkotná meg, mint *médiák*-nak?” (Nádasdy 2004). A helyette javasolt alak gyakran lehet félreértés forrása, hiszen például a *media* latin egyes számának, a *mediumnak* már régóta kialakult, megszilárdult jelentése van a magyarban: 1. 'Szuggerálható, hipnotizálható személy', 2. 'a holtak szellemei és az élők között közvetíteni képes személy', 3. 'közeg' (fiz.).

Az eredetileg többes számban lévő latin eredetű főnevek újabb többesjellel való ellátása a nyelvi rendszer logikájából következik, s inkább műveltségbeli hiányosságának, mintsem nyelvtani hibának minősíthető, hiszen az idegen eredetű szavak morfológiai szerkezetének elhomályosulása az átvevő nyelvben természetes jelenség (vö. a **10.1.** ponttal).

Az idegen eredetű földrajzi nevek között is akad néhány kétszeres (idegen és magyar) többesjellel alkotott forma, például: *Alpesek, Driadesek, Laresek, Beatlesek*, amelyek többnyire eltűnően vannak, illetőleg felváltotta őket az egyszeresen jelölt változat, például: *Alpok, driádok, lárok*.

5.1.2. A népies nyelvhasználatban alanyesetként használt *mink* és *tik* formák is pleonasztikusak: ezek az alakok a tárgyragos forma szerepét betöltő *minket* és *tiket* névmásokból (amelyekben a névmások személyjellegét az *-nk*, illetve a *-tek* személyjelek nyomósítják a tárgyrag előtt) tévesen lettek kikövetkeztetve, amelyekben a *-k* többesjel értékű.

5.2. A múlt idő jele duplázódik meg

A *kell* főként egyes szám harmadik személyben használatos ige. A kijelentő mód, múlt idő, egyes számú 3. személyű szabályos *kellert* forma mellett segédigei funkcióban gyakran találkozunk népies ízű, jelisméltést tartalmazó változatával, a *kelletett* formával (pl. *el kellett utaznom*).

5.3. A birtokos személyjelek redundanciája

A köznyelvi *máj* szónak a dunántúli nyelvjárásokban ismeretes a *mája* változata is alapalakban, amelynek egyes számú harmadik személyű birtokos személyjeles formája az elemisméltésnek tűnő *májája* alak.

Ez a jelenség nem példa nélküli. Bizonyos főnevek már alapjelentésükben is utalnak valamiféle – rokonsági, családi, baráti – „összetartozás”-ra, például: *apa, anya, báty, öcs, nővér, hűg, férj, feleség, barát, kolléga*. Ezeknek a főneveknek a szemantikai szerkezetében eleve benne foglaltatik a „kiegészülésgény”, amely szintaktikailag a birtokos személyjel használatában realizálódik. Vannak főnevek, amelyek eleve csak birtokos személyjeles alakban léteznek a nyelvben, abszolút alakkal nem rendelkeznek, például: *fia, lánya, széle, eleje, közepe, vége, színe-java, visszája, fonákja, csínja-bínja*. Ezekben a nyelv már morfológiai eszközökkel is jelzi, hogy a főnév jelentése kiegészítésre szorul.

A rokonságneveken kívül a testrészneveket (és más szavakat) is gyakran használjuk birtokos személyjelekkel (különösen a 3. személyű alakot), ezért az ismétlődő használatnak, illetve a megszokottságnak lehet az a következménye, hogy a személyjeles alakokat egy idő után alapalakokként kezdik értelmezni az anyanyelvi beszélők. A *vese, zúza, gége, toka; apa, anya, bátya, néne; moha, torzsa* stb. szavak eredetileg birtokos személyjeles formát őriznek. A eredeti toldalék elhomályosodása miatt ezeket azonban újra el kellett látni birtokos személyjellel, s így keletkeztek a *veséje, zúzása, apja, torzása* típusú (nyelvtörténetileg redundáns) formák.

5.4. A birtokjel redundanciája

Az *-é* birtokjellel ellátott személyes névmások (*enyém, tied* stb.) nyelvjárási alakváltozatai, az *enyimé* (< *én-é-m-é), a *tiedé* (< *te-é-d-é), a *mienké*, a *tieteké*, az *övéké* elemismétlést tartalmaznak: duplán szerepel bennük az *-é* birtokjel. Ezek a formák az igényesebb köznyelvben hibának minősülnek.

5.5. Kétszeres fokozás

Ez a forma akkor fordul elő, ha egy szónak kétféle fokozása ismeretes, s figyelmetlenségből mindkét módot egyszerre alkalmazzuk, például: „*Ez a keveréknyelv inkább közelebb áll az élőbeszédhez, mint az íráshoz*”. A kétszeres fokozás hibás forma, amelyet mindenképpen kerülni kell a nyelvhasználatban.

6. A képzőfunkció ismétlődése

6.1. A *látszódik, hallatszódik* típusú igék „tülképzetteknek”-nek tűnnek, bennük ugyanis két azonos funkciójú, passzív jelentésű igealakot (a cselekvést nem az alany végzi, ő csak átéli, elszenvedi, megtörténik vele) létrehozó képzőt találunk: az *-sz-* és az *-Ód(ik)* formánsokat. Az *-sz-* képző eredeti funkciója mára már többé-kevésbé elhomályosult, helyette a mediális, visszaható, illetve szenvedő jelentésármányt kifejezésére leginkább a nagyon termékeny *-Ód(ik)* képzőt használjuk. A *látszik, hallatszík* tipikusan félszenvedő értelmű igék: a mai nyelvérzék már-már hiányolja ezekben a mediális igék *-Ód* képzőjét, attól függetlenül, hogy tartalmazzák az eredetileg hasonló értelmű *-sz* képzőt. Az analógiás kényszer hatására jönnek létre tehát a *látszódik, hallatszódik* típusú alakulatok.

A képzőfunkció-ismétlődésre egyébként bőven találunk példát: a nyelvtörténet folyamán erős tendencia volt az egyelemű képzők társulása, „bokrosodás”-a, amely nagyrészt éppen annak köszönhető, hogy idővel bizonyos egyelemű képzők funkciója elhomályosult, ezért annak támogatására, felélesztésére a régivel azonos funkciójú elem csatlakozott a szóhoz (vö. pl. a *-cska, -tAt, -lAl* elemismétléssel keletkezett képzőket).

6.2. Ha a szemantikai kapcsolat a tő és a képzett alak között nem transzparens, lexikalizálódott jelentéssel rendelkező derivátumok jönnek létre, például: *hallgat, mosogat, látogat*. Ezek (esetleges) gyakorítóképzős formáiban ténylegesen kétszer szerepel ugyanaz a formáns (*hallgatgat, ?látogatgat* stb.), funkcionálisan azonban nem beszélhetünk elemismétlésről.

7. Az alanyi funkció ismétlődik

7.1. A magyarban a finit ige minden egyes személyben saját grammatikai kitevővel, önálló igei személyraggal rendelkezik, ezért a személyes névmások általában csak hangsúlyos helyzetben

vannak jelen, például: *Mit csinálsz? Leckét írok*, de: „*Én írok Önnek, kell ennél több*” (ti. *nem Ön ír nekem*). Ezzel szemben több indoeurópai nyelvben a finit ige morfológiája nem (vagy nem következetesen) tükrözi az alany számát és személyét. Az ige morfológiájának csönkulása miatt ezekben a nyelvekben az alany kitétele – a cselekvő személyének egyetlen azonosítójaként – kötelezőnek mondható (vö. ang. *I speak, you speak, we speak, you speak, they speak*).

7.2. Kettősen jelöltek a ragozott vagy névutós személyes névmások nyomatékos formái is, egyrészt a személyes névmások, másrészt a birtokos személyjelek utalnak a határozói funkcióban szereplő személy számára és személyére, például: *énrólam, minálunk, temelleted*.

7.3. A személyeknek szóló szükségességet, kötelezettséget, lehetőséget vagy éppen tiltást kifejező „ragozott főnévi igenév + *kell/szabad/lehet/tilos*” mondat szerkezetekben a dativusban lévő logikai alanyok mellett a személyragok is jelölik a „címezett”, például: *Mártnak találkoznia kell vele; nekem már sikerült befejezmem a munkát; nektek látnotok kell*. A ragozott főnévi igenévi forma használatára bizonyos esetekben kimondottan szükség van, ugyanis kétértelműséget szüntethet meg, például: *A barátomnak vissza kell fizetni a pénzt: A barátomnak vissza kell fizetmem a pénzt (nekem) ~ A barátomnak vissza kell fizetnie a pénzt (nekem) / Nekem is segíteni kell az új munkatársaknak: Nekem is segítenem kell az új munkatársaknak ~ Nekem is segíteniük kell az új munkatársaknak*.

8. A tárgyi funkció ismétlődik

Ha a cselekvő egyes számú első személyű (*én*) és a tárgy 2. személyű (*téged, titeket/benneteket*), akkor a *-lAk* – úgynevezett bennfoglaló – személyragot toldjuk az ígéhez. Az egyes számú *téged* és a többes számú *titeket/benneteket* tárgyat úgy különböztetjük meg egymástól, hogy az egyes számban lévő tárgyat semleges mondatban elhagyjuk, míg a többes számú formát kitesszük, például: *Látlak Ø* (ti. *téged*), *Látlak titeket / benneteket*. Az egyes számú *téged* tárgy is kitéhető, ilyenkor azonban hangsúlyossá, nyomatékosává válik a mondat, s a hangsúlyozás szabályai szerint a névmás az ige előtti fókuszpozícióba kerül, például *Téged látlak* (ti. nem valaki más látok).

Az egyes számú tárgyak esetén egyébként a személyragok általában feleslegessé teszik névmási tárgyak kitételét (hiszen általában csak egy meghatározott névmási tárgy állhat mellettük), például: *Látsz Ø?* (ti. *engem*), *Látom/látod/látja Ø* (ti. *őt*), és csak nyomatékos, hangsúlyos helyzetben használjuk őket (szórendi változtatással), például: *Őt látom, Engem keresel?*

9. A határozói funkció ismétlődése

9.1. Nem ritka jelenség, hogy bizonyos határozószó-típusokban a ragtalan alak is határozószói értelmű, például: *hogyan, épp, akképp, mindenképp, semmiképp, rég, vasárnap, este, délelőtt*, ennek ellenére ezeknek a rag nélküli határozószóknak létezik *-An* (módhatározói) vagy *-(O)n* (hely- és időhatározói) ragos változatuk is: *hogyan, éppen, akképpen, mindenképpen, semmiképpen, régen, ezen a vasárnapon, ezen az estén, ezen a délelőttön*. A toldalékos alakok természetesen nyomatékosabban jelölik a kérdéses szavak határozói szerepét, de kétségtelen, hogy a toldalékformára nélküli alakok is határozószói jelentésűek.

A *-tlan* fosztóképző eredeti alakja a *-tAl* volt (vö. *fiatal, hirtel, mezejtel* stb.), de a képzőhöz (még az ősmagyar kor folyamán) hozzátapadt *-n* modális rag idővel a formáns részévé vált, képzőelemmé értékelődött át. Ez a határozói jelentéstartalom számos esetben (elsősorban a régi nyelvben és a népnyelvben) még ma is világosan érzékelhető a határozói funkció megerősítésére szolgáló újabb modális végződés (*-Ul*) nélkül is, például: *Haszontalan sanyargattam testemet 'haszontalanul'; A lába meztelen van 'meztelenül'; Kegyetlen fáj 'kegyetlenül'*. A fenti példákban a határozói funkció újabb megerősítése azonban feltétlenül javára válik az egyértelmű információknak.

A *Dunántúl* tájegység neve a *Dunán túl* szerkezetből vált összetett szóvá. Ez a névutós kifejezés valaha külön rag nélkül fejezett ki helyhatározós körülményt. Földrajzi tulajdonnévvé válva *hol?* kérdésre ma már a grammatikailag pleonasztikus *-on* ragos formával válaszolunk: *a Dunántúlon*.

9.2. Előfordulhat, hogy ugyanazt a viszonyjelentést tömorfémával és toldalékorfémával is ki lehet fejezni, ilyen például az essivusi határozói viszonyt jelölő határozóvá tevő *mint* és a *-ként* viszonyrag, például: *mint tanár* (analitikus szerkesztésmód), illetve *tanárként* (szintetikus szerkesztésmód). Mivel a két forma tulajdonképpen egyenlő értékű, használatuk szinte megegyezik („kiválthatják” egymást), ezért időnként abba a hibába esünk, hogy kétszeresen, a *mint*-tel és a *-ként* raggal is jelöljük az állapothatározói funkciót, például: *Mint tanárként dolgoztam évekg.* Az efféle tautologikus szerkesztés természetesen súlyos hibának tekintendő.

9.3. A középfokú melléknév *-nál* ragos hasonlító határozói mondatrészt vagy *mint* kötőszóval bevezetett hasonlító határozói mellékmondatot kíván maga mellé kötelező vonzatként, például: *A Duna hosszabb a Tiszánál* vagy *A Duna hosszabb, mint a Tisza*. A két szerkesztés azonos értékű (ezek is „kiválthatják” egymást), de mivel használatuk szigorúan vagylagos (úgynevezett komplementáris disztribúcióban vannak egymással), együttes használatuk megengedhetetlen, és nyelvhelyességi szempontból hibás, például: **Egy jó állapotú Trabant nem ér többet mint harmincezerél.*

9.4. Nyelvhelyességi hibának számít, ha a dativusi funkcióban szereplő *részére*, *számára* névutókat *-nak* dativusragos névszók után használjuk. Ilyenkor vagy a névutó felesleges, vagy ha a névutót használjuk, akkor a *-nak* rag szükségtelen, például: *A klubnak a részére folyóiratokat is rendeltem* (helyesen: *a klubnak* vagy *a klub részére*), *A gyerekeinek a számára vásárolt ajándékokat* (helyesen: *a gyerekeinek* vagy *a gyerekei számára*). Gyakran azonban a ragos névszóval (is) helyes a kifejezés, például: *annak (a) részére*, *akinek (a) számára*, *többeknek (a) számára*, *a másodiknak (a) részére*. A *számára*, *részére* alakokban a határozói raghasználat állandósulása minden bizonnyal kapcsolatban lehet a létige birtoklást kifejező jelentésének, a dativus possessivusnak a kialakulásával. A *nekem van* kifejezés eredetileg ugyanis azt jelentette, hogy 'számomra van' (l. pl. Klemm 1928: 200), vagyis 'hozzám tartozik, enyém'.

10. „Igekötőhalmazás”

Köztudomású, hogy a mondat adott helyén nem állhat két azonos szerepű viszonzó (pl. igekötő, névelő, kötőszó). Az ige előtt is csak egyetlen igemódosító állhat. Ha több kerül egymás mellé, az egyiket kötelező törölni.

10.1. Idegen, elsősorban latin eredetű igék mellett gyakran akkor is használunk igekötőt, ha azok már tartalmaznak (latin) prefixumot. A latinul nem tudók ezekben az igékben nem érzik az igekötő jelenlétét, így ezekben az esetekben – vélhetően – a jelentés bizonytalan ismerete okozza a rokon értelmű magyar igekötős megfelelővel való vegyülést, például: *beinvestál* (*investál* x *befektet*), *beinstallál* (*installál* x *beiktat*), *beinjekcióz* (*injekcióz* x *beadja* az *injekciót*), *kiexportál* (*exportál* x *kivisz*), *kiexhumál* (*exhumál* x *kihantol*), *kidisszidál* (*disszidál* x *kivándorol*), *ledegradál* (*degradál* x *lefokoz*), *ledesztillál* (*desztillál* x *lepárol*), *áttranszformál* (*transzformál* x *átalakít*).

Mivel az idegen szó belső szerkezetének elhomályosulása az átvevő nyelvben természetesnek tekinthető, ezért a latin igekötős igék (újabb) magyar igekötővel való ellátása is inkább műveltségbeli hibának, mintsem nyelvtani hibának tekinthető (vö. az 5.1.1. ponttal).

10.2. Az azonos funkciójú igekötő és határozórag párhuzamos használata közönséges néhány igei vonzatszerkezetben (pl. *bemegy a tanterembe*, *lemegy a földszintre*, *ráül az asztalra*); az irányjelölő igekötős igék az irány mellett az igében kifejezett mozgás célhoz érését is jelölik. Ugyanez elmondható a *hová?* kérdésre felelő határozóragos szerkezetekről is, tehát jelentésük közös eleme a szituációt befejeztető tévő képességük: *A földszintre megyek* vagy *Lemegyek a földszintre* mondatokkal – más-más szórenddel, de egyaránt azt fejezem ki, hogy a 'földszinten leszek'. De míg az első esetben a cselekvés iránya (*a földszintre*) a fő információhordozó, addig a második mondatban maga a lekerülés ténye (*lemegyek*), s az irányt kifejező bővítmény (*a földszintre*) csupán annak pontosítását szolgálja. Az elmondottakból adódóan a két mondat kérdése is más: az első a *hová?*, az igekötős pedig a *mit csinál?* lenne. Úgyszintén lényeges különbség szórendi felépítésük: míg a *hová?* és a *honnán?* kérdésre felelő határozók megelőzik az igekötő nélküli igét (pl. *könyvtárba*

megy), addig az igekötős igével alkotott szintagmában az ige után állnak (pl. *bemegy a könyvtárba*) (vö. Szili 2005: 192–3).

11. Névelőismétlődés

A determináns redundanciájáról beszélünk például akkor, ha az egyébként is határozott főnév (tulajdonnév, birtokos személyjelen főnév, kijelölő jelzős főnév) előtt megjelenik a határozott névelő, például: *a Mátra, a Balaton; a barátom; ez a ház, az egyik ház, a második dolog* stb. Néha a tulajdonnevek előtt is használunk névelőt, jóllehet a tulajdonnév az „egyedként azonosító” funkciójú határozott névelő nélkül is identifikál, hiszen valakinek vagy valaminek a nevét jelenti; leggyakrabban földrajzi nevek: hegységek (pl. *az Alpok*), hegyek (pl. *a János-hegy*), folyók (pl. *a Duna*), tengerek (pl. *a Fekete-tenger*), tavak (pl. *a Balaton*), tájegységek (pl. *az Alföld*), utcák, terek (pl. *a Rákóczi utca*), valamint újságok (pl. *a Magyar Hírlap*), könyvek (pl. *az Édes Anna*), intézmények (pl. *az MTA*) neve előtt fordul elő névelő. A névelő redundáns használata – mint a grammatikai redundancia általában – haszonnal is járhat. Bizonyos helyzetekben értelemmegkülönböztető szerepe is lehet, például segít elkülöníteni egymástól a homonim tulajdonneveket, tehát *Balaton* (községnév) – *a Balaton* (a tó neve), *Badacsony* (településnév) – *a Badacsony* (hegynév), *Vértes* (családnév), *a Vértes* (hegységnev).

Bizonyos mondattani helyzetekben egyértelművé teheti a közleményt, például: *A diák leckéjét írja – A diák a leckéjét írja* (csak a második szerkezetben egyértelmű, hogy a diák a saját leckéjét írja, mivel az első esetben a *diák* szó alany és birtokos jelző is lehet, a másodikban azonban csak alany) (Keszler 2000: 139).

Az úgynevezett laza szerkezetű birtokos szerkezetben (amelyben a birtokos a birtokoson és a birtokszón is jelölve van, pl. *a háznak (a) teteje / (a) teteje a háznak*) a birtoknak általában van névelője, amely – a dativusra és a birtokos személyjelen kívül – még külön jelöli az említettséget vagy a beszélő és a hallgató előtti ismertséget.

Előfordul ilyesmi akkor is, ha a névelős tulajdonnév (pl. cím) elé újabb névelő kívánczik a mondatban, például **Megvettem az A Karamazov testvéreket → Megvettem Ø A Karamazov testvéreket*. Ha tehát a magyar könyv-, napilap- vagy folyóiratcímnek van névelője (pl. *Az Est, A Nap, Az Újság, A Munka*), az a helyes, ha kerüljük a tautologikus névelőhasználatot, tehát **Az írta az Az Est, hogy... helyett Az írta Az Est, hogy... változatot használjuk*.

Az idegen nyelvű címekben azonban – nyelvművelő irodalom állásfoglalása szerint – helyesebb változatlanul meghagyni a címbeli (idegen) névelőt, s bátran kitehetjük eléje a magunk mondatbeli névelőjét, például: *Olvastam a L’Humanitében, a The Timesban, a The Guardianban, a Le Figaróban, a Die Zeitben*. Amennyiben nem így járunk el, megcsonkítjuk az eredeti címet, az pedig hibának számít.

Ha azonban az idegen szó nem cím, hanem valaminek (pl. egy együttesnek) a neve, például: *The Beatles, The Rolling Stones, The Royal Shakespeare Company*, megszokottabbnak tűnik az idegen névelő elhagyása a mondatban, például: *A Ø Beatles ma is nagyon népszerű*.

12. Kötőszóismétlődés

Pongyolaságnak számít az ellentétes kötőszók halmazása, például: *de azonban, de viszont, de ugyanakkor, ennek következtében tehát: Pétert is meghívtuk a buliba, de azonban nem jött el*. Ezek a halmazott formák általában nem jelentenek többet, mint alkotóelemeik külön-külön, ezért használatuk indokolatlan.

13. A grammatikailag redundáns jelenségekkel kapcsolatban fentebb ismertetett „hivatalos” nyelvművelői állásfoglalásokat igyekeztem empirikus adatokkal szembesíteni. Egy kérdőív 30 – közlési helyzetből kiszakított – mondatpárjával kapcsolatban 30, Budapesten tanuló egyetemi hallgatótól kértem értékelő állásfoglalást, hogy megismerhessem a vizsgált jelenséggel kapcsolatos

egyéni nyelvhasználati vélekedésüket. Az adatközlőnek a mondatpárok közül azt a változatot kellett megjelölnie, amelyet helyesnek vélt (A vagy B), illetőleg ha mindkét mondatot helyesnek ítélte, természetesen mindkettőt megjelölhette (A & B). A kérdőívekre adott válaszokat értékelve úgy tűnik, hogy a köznapi gondolkodásban a nyelvi jelenségek megítélésével kapcsolatban még mindig igen erős a „helyes – helytelen” kettősségének az érvényesülése, Domonkosi megfogalmazásában „a nyelvről való hétköznapi, nyelvészetileg strukturálatlan gondolkodás a nyelvet olyan, a kognitív beágyazottságon kívüli valóságként képzei el, amelynek létezik egy ideális formája. Ez az ideális forma a beszélő embertől függetlenül létezik: az egyén eltérhet ugyan tőle, de a köznapi gondolkodás, a nyelvről való tudásunk tudatosult része hibaként, esetleg nyelvjárási jelenségként, helytelen nyelvhasználatként értékeli ezeket az eltéréseket” (Domonkosi 2007: 141). A köznyelvi norma, a sztenderd presztízse köztudottan nagy; mellettük a nyelvi változatosság ténye alig kap helyet. Minden bizonnyal ezzel magyarázható, hogy a „mindkét forma helyes” minősítés jóval ritkábban szerepelt még az anyanyelvjárási háttérrel rendelkező adatközlők (a kérdőívet kitöltők kb. 20%-a) válaszaiban is. Pedig például az 5., 11., 14., 15., 16., 17., 22. mondatok redundanciát tartalmazó elemei nyelvhelyességi szempontból semmiképpen sem kifogásolhatók, „csak” sajátos (rétegnyelvi) használati értékkel rendelkeznek; a 3., 4., 6., 21. mondatok pedig sajátos stilisztikai funkcióval bírnak. A válaszadók arról is meggyőztek, hogy az idegen eredetű szavak morfológiai szerkezetének elhomályosulása az átvevő nyelvben már-már természetesnek tekintendő: a kétszeres többes számmal, a kettős névelővel vagy a két igekötővel megalkotott formákat nem mindig minősítették nyelvtani hibának (pl. 13, 28, 29, 30). A funkcióatlan elemhalmozás eseteit azonban (pl. a 9., 10., 12., 23., 24., 25., 26., 27. mondatok) legtöbbször az adatközlők is kifogásolták nyelvhelyességi szempontból.

A) nem redundáns változat	B) redundáns változat	A	B	A & B
1. <i>Leejtettem a ceruzám.</i>	<i>Leejtettem a ceruzámat.</i>	3%	20%	77%
2. <i>Kóstolja meg termékeink!</i>	<i>Kóstolja meg termékeinket!</i>	–	90%	10%
3. <i>Téged kérlek arra, hogy segíts.</i>	<i>Tégedet kérlek arra, hogy segíts.</i>	80%	3%	17%
4. <i>Nézd meg magad a tükörben.</i>	<i>Nézd meg magadat a tükörben!</i>	40%	–	60%
5. <i>Csak őt szeretem!</i>	<i>Csak őtet szeretem!</i>	97%	–	3%
6. <i>Mind megette.</i>	<i>Mindet megette.</i>	27%	3%	70%
7. <i>Szép tulipánok nyílnak a kertemben.</i>	<i>Szép tulipántok nyílnak a kertemben.</i>	80%	–	20%
8. <i>Szép szerelmem, rubinos rózsám!</i>	<i>Szép szerelmem, rubintos rózsám!</i>	7%	70%	23%
9. <i>Nekem mondod?</i>	<i>Nekemnek mondod?</i>	97%	–	3%
10. <i>Nem menekülhetsz tőlem!</i>	<i>Nem menekülhetsz tőlemtől!</i>	97%	–	3%
11. <i>Nincs nála külön ember!</i>	<i>Nincs nálánál külön ember!</i>	60%	3%	37%
12. <i>Nincs pénz nála.</i>	<i>Nincs pénz nálánál.</i>	100%	–	–
13. <i>Hírt adott róla a média is.</i>	<i>Hírt adtak róla a médiák is.</i>	57%	33%	10%
14. <i>Ti meg mit csináltok itt?</i>	<i>Tik meg mit csináltok itt?</i>	97%	–	3%
15. <i>El kellett mennem az orvoshoz.</i>	<i>El kellett mennem az orvoshoz.</i>	90%	–	10%
16. <i>Sok idő kellett a történetek feldolgozásához.</i>	<i>Sok idő kellett a történetek feldolgozásához.</i>	97%	–	3%
17. <i>Az enyém szebb, mint a tied.</i>	<i>Az enyimé szebb, mint a tiedé.</i>	87%	–	13%
18. <i>A hegyek már innen is jól látszanak.</i>	<i>A hegyek már innen is jól látszódnak.</i>	37%	10%	53%
19. <i>A távolból beszélgetés hallatszik.</i>	<i>A távolból beszélgetés hallatszódik</i>	67%	–	33%

A) nem redundáns változat	B) redundáns változat	A	B	A & B
20. Pistáéknak Agárdon van a háza.	Pistáéknak Agárdon van a házuk.	33%	34%	33%
21. Mindenképp telefonálj!	Mindenképpen telefonálj!	27%	17%	56%
22. Kegyetlen fáj a lábam.	Kegyetlenül fáj a lábam.	–	87%	13%
23. Tanárként dolgozom.	Mint tanárként dolgozom.	100%	–	–
24. Egy Trabant nem ér többet 30 000 Ft-nál.	Egy Trabant nem ér többet, mint 30 000 Ft-nál.	94%	3%	3%
25. A klub részére folyóiratokat rendeltem.	A klubnak a részére folyóiratokat rendeltem.	74%	3%	23%
26. Ajándékot vett a gyermekei számára.	Ajándékot vett a gyermekeinek a számára.	93%	–	7%
27. Pistát is meghívtuk, azonban nem jött el.	Pistát is meghívtuk, de azonban nem jött el.	97%	3%	–
28. A Beatles ma is nagyon népszerű.	A The Beatles ma is nagyon népszerű.	50%	17%	33%
29. A családomból sokan disszidáltak Amerikába.	A családomból sokan kidisszidáltak Amerikába.	57%	8%	37%
30. Az orvos injekciózza a betegeket.	Az orvos beinjekciózza a betegeket.	47%	30%	23%

SZAKIRODALOM

- Balázs Géza 2007. Miért érdekes? Mutató névmásaink egyes alakváltozatai. *Édes Anyanyelvünk* XXIX/1: 5.
- Bañcerowski Janusz 2000. *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései*. ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet Lengyel Filológiai Tanszék, Budapest.
- Domonkosi Ágnes 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészet szemléletében. In: Domonkosi Ágnes–Lansztyák István–Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó, Dunaszerdahely–Budapest, 140–53.
- Elekfi László 1993. Eltűnőben van-e a magyar birtokos részeshatározó? In: Horváth Katalin–Ladányi Mária (szerk.): *Állapot és történet – szinkronia és diakronia – viszonya a nyelvben*. ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Budapest, 35–43.
- Ferenczy Géza–Ruzsiczky Éva 1964. *Nyelvművelő levelek*. Az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének levelezőládájából. Gondolat, Budapest.
- Gósy Mária 1999. *Pszicholingvisztika*. Corvina, Budapest.
- Grétsy László–Kovalovszky Miklós (főszerk.) 1983. *Nyelvművelő kézikönyv I. A–K*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Grétsy László–Kovalovszky Miklós (főszerk.) 1985. *Nyelvművelő kézikönyv II. L–Zs*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Grétsy László 2006. Van-e még jövőjük a fiataloknak? *Édes Anyanyelvünk* XXVIII/5: 7.
- Grice, H. P. 1997. A társalgás logikája. In: Pléh Csaba–Siklaci István–Terestyéni István (szerk.): *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Osiris, Budapest, 188–97.
- Jarceva, V. N. (szerk.) [Ярцева, В. Н.] 1990. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Советская энциклопедия, Москва.
- Kassai Ilona 2006. A beszéd észlelése. In: Kiefer Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 800–7.
- Keszler Borbála (szerk.) 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Klemm Antal 1928. *Magyar történeti mondattan*. Pécsi Egyetemi Könyvkiadó, Pécs.
- Lőrincze Lajos 1968. *Nyelvőrségen*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lőrincze Lajos 1972. *Édes anyanyelvünk*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nádasdy Ádám 2002. Látszódik. *Magyar Narancs* III: 28.

- Nádasdy Ádám 2004. „A médiumok”. *Magyar Narancs* II: 19.
Nádasdy Ádám 2005. „The Game”. *Magyar Narancs* IX: 15.
Rácz Endre 1991. *Az egyeztetés a magyar nyelvben*. Akadémiai kiadó, Budapest.
Szathmári István 2004. *Stilisztikai lexikon. Stilisztikai fogalmak magyarázata szépirodalmi példákkal szemlél-
tetve*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
Szépe György 1963. Az egyeztetés kérdéséhez. *NyTudÉrt.* 40: 355–9.
Szili Katalin 2005. *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához*. Enciklopédia Kiadó, Budapest.
Tolcsvai Nagy Gábor 2004. Nyelvhelyesség és megismerés. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelv, érték,
közösség*. Gondolat Kiadó, Budapest, 958–95.

H. Varga Márta

SUMMARY

H. Varga, Márta

Redundant phenomena in Hungarian grammar

From an information theoretical point of view, redundancy is the use of more signs for conveying some amount of information than would be absolutely necessary. Natural language codes are also characterised by extensive redundancy. In this paper, the author attempts to describe redundant grammatical phenomena at the syntactic level, from among the various structural representations containing linguistic information. In systematizing her collected data, she intends to find out how redundancy affects the reception of a text: whether ‘superfluous signs’ facilitate comprehension or, quite on the contrary, they pose difficulties for the decoding process. With respect to grammatically redundant phenomena, the author confronts ‘official’ statements by specialists of language care with actual empirical data. She elicited grammaticality judgements on 30 pairs of sentences in a questionnaire from 30 university students studying in Budapest, in order to get acquainted with their individual views on usage in connection with the phenomenon at hand.